

Strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune

Sluttbehandling

Lørenskog
kommune

Innhold

Forord	3
1. Introduksjon.....	4
1.1 Hvordan leser du denne strategien?	5
1.2 Hva er naturmangfold, og hvorfor er det viktig?	5
1.3 Naturmangfoldet i Lørenskog.....	6
2. Formålet med strategien	7
2.1 Bakgrunn for strategien.....	7
2.2 Muligheter og utfordringer for forvaltningen.....	8
2.3 Mål og fremgangsmåter	10
3. Føringer og rammevilkår.....	12
3.1 Internasjonale føringer	12
3.2 Nasjonale føringer	13
3.3 Regionale og lokale føringer	13
4. Kommunens roller og virkemidler.....	14
4.1 Juridiske virkemidler	15
4.2 Økonomiske virkemidler.....	16
4.3 Virkemidler i egen organisasjon	17
4.4 Nettverk og samarbeid	17
Begrepsliste	18
Vedlegg.....	21

Forord

Naturen er vårt livsgrunnlag. Den gir oss mat, medisiner, rent vann og ren luft. Den gir oss også materialer for å lage hus, medisiner og smarttelefoner. I tillegg får vi andre goder som naturopplevelser, læring og bedre helse. Naturmangfold i seg selv er et naturgode. Siden naturen er grunnlaget for vår velferd og økonomi, er det nødvendig å styrke og ivareta naturområder og økosystemer.

Lørenskog kommune har et rikt naturmangfold med viktige naturverdier i skogen, kulturlandskapet og i byggesonen, men også høy befolkningsvekst og utbyggingspress. Strategien for naturmangfold er et verktøy som skal bidra til at naturen i kommunen ivaretas gjennom kunnskapsbasert forvaltning.

Strategien er kortfattet og på et overordnet nivå uten utløpsdato, men vil oppdateres ved behov. Det er særlig viktig at strategien vurderes og oppdateres ved rullering av kommuneplanen. Strategien vil være grunnlaget for planer og prosjekter som påvirker naturmangfoldet i kommunen. I vedlegget til strategien er det flere detaljer, referanser og utfyllende informasjon, og som vil oppdateres ved behov. Strategien har ingen egen handlingsdel, men det vil ha tilhørende handlingsplaner som oppdateres jevnlig og uavhengig av strategien. Kunnskapsgrunnlaget vil være heldigitalt, og oppdateres kontinuerlig.

Takk til Miljødirektoratet for økonomisk støtte, veiledning og bistand til å lage strategien. Vil vi også takke flere kommuner som har laget eller lager en plan for naturmangfold for støtte, tips og gode ideer. Sist, men ikke minst, vil vi takke alle dere som har kommet med innspill underveis i arbeidet.

1. Introduksjon

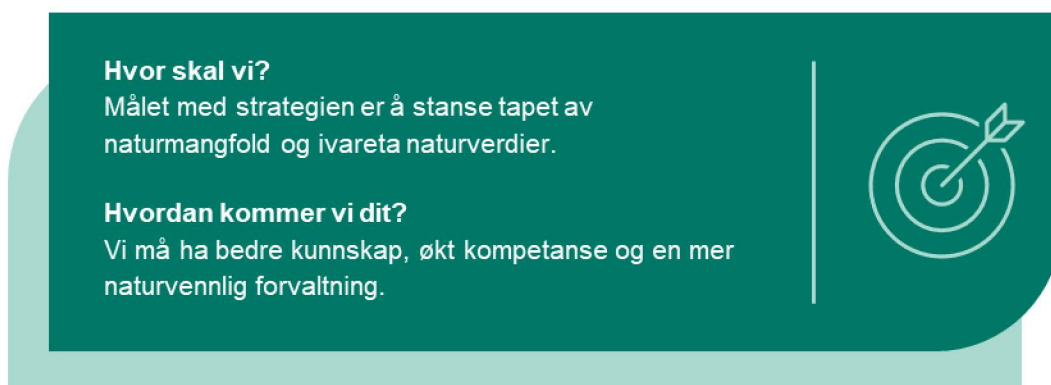
Natur forsvinner over hele verden i et økende tempo, og FN omtaler det som en naturkrise på lik linje med klimakrisen. Naturen er opphavet til all verdiskaping og velferd, men den er under sterkt press fra mange hold. Vi må ivareta naturen for dens egenverdi, og for vår egen skyld.

Hvert enkelt tiltak og inngrep i naturen har begrenset effekt, men samlet sett fører det til at naturmangfold går tapt. Endringsblindhet, hvor vi ikke legger merke til gradvise endringer, er noe alle har og fører til at vi aksepterer en stadig dårligere tilstand for naturen.

Målet med strategien for naturmangfold i Lørenskog kommuner er å stanse tapet av naturmangfold og ta vare på naturverdiene våre. For at vi skal nå målet, må det gjennomgripende, tverrsektorielle endringer til. Strategien beskriver fremgangsmåtene for hvordan målet skal nås gjennom bedre kunnskap, økt kompetanse og en mer naturvennlig forvaltning (Figur 1). Den beskriver også hvilke virkemidler og føringer som ligger til grunn, og støtter opp om lokale, regionale, nasjonale og internasjonale mål for naturmangfold.

Strategien for naturmangfold er et sektorovergripende, felles, retningsgivende verktøy som vil bidra til å ivareta naturmangfoldet i kommunen gjennom kunnskapsbasert forvaltning. Den vil være viktig ved revidering av eksisterende planer og i nye planer og prosjekter som vil påvirke naturmangfoldet i kommunen. Strategien er også viktig for å bevare og restaurere (reparere) naturområder, identifisere tiltak og skjøtselsbehov, og for å bedre kunnskapen og øke kompetansen.

Strategien sikrer at vi alle trekker i samme retning for å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold gjennom kunnskapsbasert forvaltning. Den vil også bidra til å forankre arbeidet med å nå målet, og øke forutsigbarheten i beslutningsprosesser der ulike interesser avveies. Strategien bygger blant annet på kommuneplanen og erfaringer fra andre kommuner.

Figur 1: Målet med strategien og fremgangsmåtene vi skal bruke for å nå målet.

1.1 Hvordan leser du denne strategien?

Strategien beskriver Lørenskog kommunes langsiktige mål for naturmangfold og naturforvaltning, hvordan vi skal nå disse målene, hvilke virkemidler vi har og hvilke føringer som ligger til grunn.

Strategien er kortfattet og overordnet, med utfyllende informasjon om enkelttemaer er samlet i et vedlegg som revideres samtidig med strategien, men som også kan oppdateres ved nye eller oppdaterte føringer. Tilknyttet strategien er det flere handlingsplaner, både eksisterende og fremtidige, med konkrete tiltak for ulike tema og innsatsområder. Disse handlingsplanene vil rulleres hyppigere enn strategien, og tilpasses ved behov.

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i kommunen er [oppsummert i et forprosjekt fra 2021](#). Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i kommunen er heldigitalt, og vil oppdateres kontinuerlig med ny kunnskap. Kunnskapsgrunnlaget består av et kart over naturmangfoldet, og en nettside der alle rapporter og kartlegginger av naturen i kommunen er offentlig tilgjengelig. [Forklaring: nettsiden er under arbeid, og lenke legges inn når strategien publiseres.](#)

En liste over enkelte fagbegrep finner du bakerst i strategien.

1.2 Hva er naturmangfold, og hvorfor er det viktig?

Naturmangfold omfatter biologisk, landskapsmessig og geologisk mangfold, og økologiske prosesser.

Biologisk mangfold er variasjonen i alt liv fra gener til arter og økosystemer.

Landskapsmessig mangfold er variasjonen i naturtyper der det biologiske mangfoldet lever, og sammenhengen mellom naturtypene. Grunnlaget, bokstavelig talt, for både landskapsmessig og biologisk mangfold, er geologisk mangfold. **Geologisk mangfold** er variasjonen i berggrunn, mineraler og landformer, og prosessene som skaper og former dem. **Økologiske prosesser** inkluderer interaksjoner mellom ulike former for mangfold, fra lokale prosesser som fotosyntese til globale prosesser som vannets kretsløp.

En vanlig måte å synliggjøre og verdsette naturen på er ved å definere **naturgoder**, også kjent som økosystemtjenester. Det er alle goder, tjenester og produkter vi får fra naturen. I tillegg til at naturen har verdi for oss, har den også **egenverdi**. Det vil si at den har verdi i seg selv og en rett til å eksistere, uavhengig om det er til nytte eller ulempe for oss. Både egenverdi og naturgoder, også de som er vanskelig eller umulig å sette en økonomisk verdi på, må få plass i beslutningsprosesser.

FNs naturpanel har utviklet et sett med begreper og indikatorer for naturverdier som inkluderer verdenssyn, kunnskapsverdier, grunnleggende og spesifikke verdier, se også kapittel 1.2 om verdsetting av natur i vedlegget.

Naturgoder kan deles inn i fire typer tjenester (Figur 2):

1. Grunnleggende tjenester er prosesser og produkter som alt annet avhenger av.
2. Regulerende tjenester påvirker oss direkte, og vi legger særlig merke til dem når de ikke fungerer som de skal.
3. Forsynende tjenester benytter vi direkte, og er lettere å sette en prislapp på.
4. Kulturelle tjenester er alle de ikke-materielle tjenestene vi får fra naturen.

Figur 2: Noen eksempler på de fire typene av naturgoder, også kjent som økosystemtjenester.

1.3 Naturmangfoldet i Lørenskog

Lørenskogs naturmangfold er fordelt i skogen, byggesonen og kulturlandskapet. Kommunen kan grovt sett deles i to, med store skogsområder i sør og kulturlandskap og byggesone i nord.

Over halvparten av kommunens areal er **skog**, hvor det meste ligger innenfor markagrensa og er på privat grunn. Kommunal skog består av mindre skogholt, de fleste i bebyggelsen. Skoglandskapet i kommunen er hovedsakelig næringsfattige bergarter, men det karakteristiske landskapet med de nord-sørgående åsryggene og dalene i Østmarka, gir opphav til et stort naturmangfold. Mye av skogen i Lørenskog er gran- og furuskog med innslag av løvskog og myr. Det er flere viktige naturtyper i skogen, for eksempel gammelskog og fisketomme vann. Mye av det biologiske mangfoldet og de truede artene i kommunen finnes i skogen, og da særlig i gammelskog.

Kulturlandskapet mellom skogen og byggesonen er mosaikkipreget. Det ligger under marin grense og består av leire og løsmasser, med matjord av høy kvalitet og viktige naturtyper som elvesletter, ravinedaler, gamle trær, amfibiedammer, slåttemarker og naturbeiter. **Byggesonen** i nord er delt av to gjennomfartsårer for tog og bil og inneholder nærnatur som små skogholt, gamle trær, parker og vassdrag. Nærnaturen er viktig for naturopplevelser, men også for naturmangfold, overvannshåndtering og karbonlagring.

Vi har mye ferskvann i Lørenskog – hele fem prosent av kommunens areal. Det meste er i alle innsjøene og tjernene i marka, men det er også flere viktige vassdrag og blågrønne korridorer i kulturlandskapet og byggesonen. Elver, bekker og innsjøer er en viktig del av naturmangfoldet, men også for folkehelsen, og må tas vare på og styrkes. **Kantvegetasjonen** langs vassdragene er viktige leveområder og vandringskorridorer for arter. Det er registrert flere tusen arter i Lørenskog. Noen er uønskede fremmede arter som vi må begrense og bekjempe, mens andre er truede arter som vi må ivareta.

Litt over tre prosent av kommunens areal er vernet. To naturreservater ligger i sin helhet i Lørenskog, Styggvassdalen og Tretjernhøla, mens Ramstadsløtten naturreservat deler vi med Rælingen kommune. En mindre del av [Østmarka nasjonalpark](#) ligger også i Lørenskog. I tillegg har vi to vernede trær i byggesonen. Se også kapittel 1.1 om naturmangfold i Lørenskog i vedlegget.

2. Formålet med strategien

Formålet med strategien er å være et felles, retningsgivende verktøy for alle prosesser, beslutninger og tiltak som kan påvirke naturmangfoldet i kommunen. Den skal styre forventninger og gi lokal forankring og eierskap til avgjørelser knyttet til vern og bruk av natur. Ved at kommunen kommuniserer tydelig hvorfor det er problematisk at natur ødelegges og forsvinner, vil foreslåtte og iverksatte tiltak bli sett på som løsninger og ikke som problemer. Dermed bidrar strategien til mer forutsigbarhet og gir et godt grunnlag for å avveie naturhensyn i beslutninger.

Strategien fremmer en kunnskapsbasert og naturvennlig forvaltning gjennom gode og riktige valg for arealbruk, i tråd med naturmangfoldloven. Den legger også til rette for å oppdatere og utvide kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold, utvikle gode kartløsninger, og fremme samarbeid mellom kommune, grunneiere, næringer og innbyggere.

2.1 Bakgrunn for strategien

Naturmangfoldet forsvinner i et stadig økende tempo over hele verden, noe som truer vår helse, velferd og fremtidig verdiskaping. Intakt og velfungerende natur er

avgjørende både for å begrense og håndtere konsekvensene av klimaendringene. Norge vedtok i 2022 en internasjonal avtale for å stoppe og reversere tapet av naturmangfoldet, kjent som naturavtalen. Naturavtalen er et godt rammeverk for hvordan vi bør jobbe med å ivareta naturmangfoldet på alle nivåer – i verden, Norge og Lørenskog.

En strategi for naturmangfold er et stort skritt i riktig retning for å koordinere og trappe opp arbeidet med å bevare naturen, i tråd med kommunens visjon, satsingsområder og planer. Kommunen har allerede gjort flere grep for å ivareta naturmangfoldet, som å opprettholde markagrensa og holde veksten innenfor byggesonen, men mye av kunnskapsgrunnlaget vårt om naturen er utdatert eller mangler. Kommuneplanen gir et godt grunnlag for å ivareta naturmangfoldet, men kan bli ytterligere styrket ved neste rullering blant annet med utgangspunkt i strategien for naturmangfold og oppdatert kunnskap. Kommunen har også andre planer og prosjekter som bidrar til å ivareta naturmangfoldet, men som med fordel kan forsterkes ved å basere dem på naturmangfoldstrategien. Se kapittel 2.4 i vedlegget for detaljer om lokale føringer.

2.2 Muligheter og utfordringer for forvaltningen

En variert og livskraftig natur er mindre sårbar, og er avgjørende for å ivareta naturmangfoldet og ha en bærekraftig utvikling.

For å stoppe tapet av naturmangfold må naturen ivaretas på tvers av sektorer. FNs naturpanel har identifisert fem hovedtrusler mot naturmangfold: arealendringer, overforbruk av naturressurser, klimaendringer, forurensning og spredning av fremmede arter (Figur 3). Disse truslene forsterker ofte hverandre, og sammen med endringsblindhet, manglende rutiner, kunnskap og ansvar bidrar de til at naturmangfold forsvinner. Siden naturen er grunnlaget for at vi kan leve, og leve godt, er trusler mot naturmangfoldet også trusler mot oss selv. Les mer om trusler mot naturmangfold i kapittel 1.3 i vedlegget.

Arealendringer er den største trusselen, og naturen bygges ned bit-for-bit, også her i Lørenskog. For å snu trenden må vi i større grad vurdere totaleffekten av enkeltbeslutninger. Kommunene forvalter det meste av arealene i Norge, og har en viktig rolle i å styre arealbruk og ivareta naturmangfoldet gjennom sin forvaltning. **Naturregnskap** og **planvask** er viktige verktøy

Figur 3: De fem hovedtruslene mot naturmangfold.

som fremover vil bidra til å synliggjøre konsekvensene av arealendringer og unngå nedbygging av natur.

Når naturen degraderes, stykkes opp og forsvinner, ødelegges naturtyper, økosystemene og naturgodene vi og andre arter er avhengige av. For å bevare arter og naturtyper må vi følge landskapsøkologiske prinsipper, og ivareta større sammenhengende naturområder. Naturen bør derfor legges premisser for utbyggingen, og ikke omvendt. Da forbedrer vi tilstanden for det som allerede er truet i Lørenskog, samtidig som at vi unngår at mer blir truet.

Overforbruk av naturressurser, der vi fisker, jakter eller plukker mer enn bestanden klarer å produsere, er ikke bærekraftig og kan føre til tap av arter og permanente endringer i økosystemer. I Lørenskog er det viktig å fortsatt verne om matjorda som vedtatt i kommuneplanen, og fortsette å ta ut naturressurser på en bærekraftig måte og med færrest mulig irreversible inngrep i økosystemene og i det landskapsmessige, geologiske og biologiske mangfoldet.

Vi sprer stadig flere **fremmede arter** som reduserer naturmangfoldet ved å utkonkurrere stedegne arter, spre sykdommer og endre økosystemer. Fremmede arter spres ofte gjennom ulovlig utsetting, dumping av hageavfall eller ved at de rømmer fra hager eller oppdrettsanlegg. Den beste og billigste måten å håndtere disse artene på, er å hindre at de etablerer seg i utgangspunktet. Ansvarliggjøring, kunnskap og gode rutiner er dermed viktig. Bekjempelse er også nødvendig for å redusere eller utrydde allerede etablerte uønskede arter. Lørenskog har en [handlingsplan for bekjempelse av fremmede arter](#), med mål om å forebygge spredning av etablerte fremmede arter og hindre etablering av nye arter.

Økosystemer over hele verden degraderes av **forurensning** fra industri, næringsavrenning, avfall og transport. Lørenskog kommune arbeider aktivt for å redusere ulike typer forurensning, inkludert lys-, luft- og vannforurensning, og å forbedre håndteringen av avfall og forurensede masser. Dette er ivaretatt i kommuneplanen og andre planer.

På toppen av det hele blir jorda varmere. **Klimaendringene** har direkte negative konsekvenser for oss og naturen, og kan i mange tilfeller bidra til å forsterke de andre truslene mot naturmangfoldet. Lørenskog jobber både med utslippsreduksjoner og med tilpasning til konsekvensene av klimaendringene, gjennom prosjekter for overvannshåndtering, et klimabudsjett og en klima- og energiplan. Målet er å halvere utslippene innen 2030, oppnå klimanøytralitet for kommuneorganisasjonen innen 2030, og for hele kommunen innen 2050.

En viktig del av klimatilpasning er **naturbaserte løsninger**, som etterlikner eller bruker naturens prosesser og økosystemer for å løse samfunnsutfordringer. For eksempel åpning av lukkede bekker for å håndtere overvann. Naturbaserte løsninger, bevaring og restaurering av natur gir mange fordeler for naturmangfold, naturgoder, rekreasjon og friluftsliv i tillegg til å ofte være økonomisk lønnsomt. Les mer om naturbaserte løsninger i kapittel 1.5 i vedlegget.

2.3 Mål og fremgangsmåter

Målet med strategien er å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog og ta vare på naturverdier. Det kan vi få til gjennom kunnskapsbasert forvaltning og drift, god arealbruk og ved å innarbeide hensynet til natur i alt kommunen gjør. Naturmangfold må bli et premiss i arealforvaltningen og i kommunens arbeid med å styre mot arealnøytralitet. Målet er forankret i kommuneplanen (se kapittel 3.3).

For å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog må vi vite hva vi har, hvor det er og hva det er verdt. Deretter må vi gjøre riktige valg for arealbruk. Samtidig må vi se hva vi har hatt, og jobbe med å restaurere allerede forringet natur. Alle samfunnsbeslutninger skal bygge på oppdatert kunnskap om naturen og konsekvensene av inngrep. Det innebærer å synliggjøre både gevinster og kostnader ved å bruke og bygge ned natur, utnytte allerede disponerte arealer, restaurere natur og unngå naturinngrep. I Lørenskog må vi i mye større grad enn tidligere anerkjenne og verdsette alle former for naturverdier, både det som er truet og hverdagsnaturen.

Strategien for naturmangfold bygger oppunder arbeidet kommunen allerede gjør for å ivareta naturmangfold, og vil bidra til å sikre at hensynet til naturmangfold ivaretas i saksbehandling og ved revisjon av kommuneplanen. Hvordan vi skal jobbe mot målet om å stanse tapet av naturmangfold og ivareta naturverdier er oppsummert i tre fremgangsmåter:

1. Vi må kontinuerlig forbedre og oppdatere kunnskapen om naturmangfoldet i Lørenskog.
2. For å anvende kunnskapen må vi å øke kompetansen og interessen for naturmangfold hos innbyggere, administrasjon og politikerne i kommunen.
3. Kunnskap om naturmangfold og kompetansen til å bruke den er avgjørende for en naturvennlig forvaltning og drift gjennom bærekraftig bruk, vern og restaurering.

De tre fremgangsmåtene er avhengige av hverandre og legger grunnlaget for valg av virkemidler og tiltak. Se beskrivelser av de tre fremgangsmåtene i 2.3.1–2.3.3.

2.3.1 Bedre kunnskap

Et godt kunnskapsgrunnlag om naturen er avgjørende for å ta gode avgjørelser. Kommunen er lovpålagt å ha et vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskapsgrunnlag som er relevant for våre oppgaver og funksjoner. Kunnskapsgrunnlaget må legges til grunn i alle beslutninger som påvirker naturmangfoldet.

Vi har flere kunnskapshull og utdaterte kartlegginger i Lørenskog. For å ivareta arter og naturtyper må vi ha oversikt over hva som finnes og hvilke tiltak som er nødvendige. Kommuneplanen understreker at kartlegginger av naturmangfoldet, blant annet av ravinelandskapet, vil kunne forsterke hensynet til naturmangfold i saksbehandling og ved rullering av kommuneplanen. I politiske beslutninger er **konsekvensutredninger** viktige kunnskapsgrunnlag, da de skal synliggjøre mulige konsekvenser av inngrep på

miljø og samfunn. Tap av naturmangfold er ofte en ikke-prissatt konsekvens av inngrep som må inkluderes i beslutningsprosessen, se kapittel 1.2 i vedlegget.

Endringsblindhet gjør det vanskeligere å ta vare på naturen. Det er ikke lett å ta vare på noe du ikke vet om, og når vi ikke ser eller er klar over gradvise endringer er det vanskelig å gjøre tiltak for å redusere negative påvirkninger. Vi må derfor styrke kunnskapsgrunnlaget og overvåke naturens tilstand, slik at vi kan evaluere effekten av tiltak og restaureringsprosjekter. Sammen med blant annet **arealregnskap** er **miljøovervåking** en viktig del av et naturregnskap, se kapittel 3.2.1 i vedlegget.

2.3.2 Økt kompetanse

For at kunnskapen skal være nyttig, må den brukes. For at den skal brukes må den være i et format som er forståelig og tilgjengelig. Kommunen er pliktig til å gjøre kunnskap om miljøet offentlig tilgjengelig og sikre at alle kan delta i offentlige beslutningsprosesser. Ved å tilgjengeliggjøre kunnskapsgrunnlaget og samtidig øke kompetansen til å finne, forstå og bruke kunnskapen om naturmangfold, vil flere forstå og akseptere at naturhensyn må vektes likt med andre hensyn.

For at vi skal klare å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold, er det viktig at Lørenskog kommune er pådriver for å øke kompetansen om og interessen for naturmangfold hos ansatte, politikere og innbyggere. Det må vi gjøre gjennom god formidling, kommunikasjon, samhandling og medvirkning. Dette vil styrke forankringen og aksepten for tiltak og avgjørelser for å ivareta naturmangfoldet.

Kommunen bør også legge til rette for å bruke naturen mer i egne tjenester og virksomheter. Bruk og vern går hånd i hånd, og ved å legge til rette for førstehånds kjennskap og jobbe med holdninger kan vi lettere nå målet om å stanse tapet av naturmangfold. Les mer om kommunens roller og virkemidler i kapittel 4.

2.3.3 Naturvennlig forvaltning

For å stanse tapet av naturmangfold må all kommunal forvaltning ta hensyn til natur, spesielt arealforvaltningen. Natur er store, sammenhengende områder som Østmarka, men det er også naturen vi har rett utenfor døra. Nærnaturen er viktig for mange, nettopp fordi den er kortreist og tilgjengelig. Den er også viktig for mange arter og som bindeledd mellom større naturområder, særlig i områder med mye bygging. Det er derfor viktig å finne og bruke de virkemidlene vi har for å unngå naturinngrep og forurensning, bli arealnøytrale og forvalte arealene våre etter **landskapsøkologiske prinsipper**. Se også kapittel 1.4 om landskapsøkologi i vedlegget.

Som arealforvalter har kommunen ansvar for å ivareta natur gjennom god arealbruk. Det er mulig ved å ha et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag og kompetansen til å bruke det. Naturvennlig forvaltning inkluderer vern, restaurering, skadebegrensning og bærekraftig bruk og fordeling av naturressurser. At naturen brukes bærekraftig betyr at naturmangfoldet og kvaliteten ivaretas i dag og for fremtiden. **Bærekraft** har tre dimensjoner: sosiale forhold, økonomi og miljø, hvor miljø inkluderer klima og natur.

Siden naturen er grunnlaget for alt liv, er den også forutsetningen for både samfunnet og økonomien.

Naturvennlig forvaltning er lønnsomt. Forringet natur og klimaendringer koster samfunnet stadig mer. Erstatninger for vær- og naturskader i Norge har oversteget 30 milliarder kroner det siste tiåret, med tilleggskostnader for skader på jordbruk og infrastruktur. Naturrisikoutvalget fastslo i 2024 at tap av natur truer samfunnet, og da spesielt primærnæringene som landbruk og fiskeri. Les mer om naturrisiko i 1.2.5 i vedlegget. Restaurering av naturområder og sikring av landskapsøkologiske sammenhenger kan ses på som investeringer i forbedrede økosystemer. Det er positivt for alle, og kanskje særlig for primærnæringer som livnærer seg på en velfungerende natur. Beregninger fra EU og FN viser høy økonomisk avkastning på investeringer i naturrestaurering, fra åtte til hele 38 kroner for hver krone brukt på restaurering.

3. Føringer og rammevilkår

Kommunene forvalter over 80 prosent av Norges arealer, og må ta hensyn til natur- og miljøverdier. Kommunal planlegging skal ivareta mål fra et internasjonalt til et lokalt nivå. Det er forventet at kommunal planlegging skal identifisere og ta hensyn til blant annet naturmangfold, grønnstruktur, kulturverdier, samfunnsutvikling og landskap. Planlegging som bevarer og restaurerer natur er også viktig for å sikre grunnleggende behov som rent vann, ren luft og mattilgang.

Oversikten her og i kapittel 2 i vedlegget er ikke fullstendig, og må oppdateres ettersom det kommer flere føringer over de neste årene.

3.1 Internasjonale føringer

Ifølge FN er klimaendringene og tap av naturmangfold to av de største utfordringene verden står overfor, og de må ses i sammenheng. Parisavtalen fra 2015 forplikter alle land til å begrense klimaendringene, mens naturavtalen fra 2022 har som mål om å stanse og reversere tapet av natur. **Naturavtalen** forplikter landene til å forvalte arealene på en måte som sikrer naturen, med flere kort- og langsiktige mål mot 2030 og 2050. Endringene som må til for å nå målene i naturavtalen er omfattende og må skje på flere nivåer, også kommunalt. For å nå disse målene vil vi i 2024 få en nasjonal handlingsplan i form av en stortingsmelding. Les mer om naturavtalen i kapittel 2.1.1 i vedlegget.

Lørenskog kommune har lagt FNs bærekraftsmål til grunn for flere av prioriteringene og satsingsområdene i kommuneplanen, og strategien for naturmangfold støtter opp om disse.

3.2 Nasjonale føringer

Tre av Norges 24 nasjonale klima- og miljømål er for naturmangfold, og de handler om å bevare økosystemer, forhindre utryddelse av arter, og sikre et representativt utvalg av norsk natur for fremtiden, se kapittel 2.2 i vedlegget. Kommunene skal bidra til å nå disse målene gjennom sitt planarbeid.

Hvert fjerde år legger regjeringen frem nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling av Norge. Regjeringen forventer at kommunene gjennom helhetlig og langsiktig planlegging reduserer nedbygging av natur, oppdaterer kunnskapsgrunnlaget, forbedrer tilstanden i vassdrag, og omstiller primærnæringene til å bli mer naturvennlige. Videre skal kommunene prioritere planvask og jevnlig vurdere arealreserver. Gamle reguleringsplaner er en stor barriere for omstillingen til et mer klima- og naturvennlig samfunn, og oppdaterte planer er viktig for å ivareta samfunnssikkerheten ved klimaendringer. Kommunene skal unngå å bygge ned av natur og matjord ved å fortette og gjenbruke allerede nedbygde arealer. Se også kapittel 2.2.1 i vedlegget.

Selv om naturmangfold har en egen lov, reguleres de fleste tiltak som kan påvirke naturmangfoldet etter andre lover med egne retningslinjer. To viktige lover som omfatter alle sektorer som forvalter eller fatter beslutninger som påvirker natur, er forurensningsloven og plan- og bygningsloven. I Lørenskog, der store deler av kommunen ligger innenfor markagrensa, er markaloven og markaforskriften viktige for å ivareta naturmangfold og friluftsliv. Natur- og friluftshensyn er styrende for praktiseringen av markaloven, og gis forrang over annen bærekraftig bruk. Vannressursloven og vannforskriften er sentrale for å sikre kantvegetasjon og god vannkvalitet, noe som er viktig for naturmangfoldet i og langs vassdrag, og for de som bruker vassdragene til bading, fiske og friluftsliv. I tillegg er verneplanen for Oslomarkvassdragene og de rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag viktig for Lørenskog. Se også kapittel 2.2.2 om lover og bestemmelser i vedlegget.

3.3 Regionale og lokale føringer

Det er flere regionale planer som legger føringer for planarbeidet og prioriteringer i Lørenskog (kapittel 2.3 i vedlegget). Fylkeskommunen og statsforvalteren bidrar blant annet til å ivareta naturmangfoldet i regionen ved å koordinere vannforvaltning, bekjempelse av fremmede arter, naturrestaurering og andre tiltak.

Naturinngrep skjer i kommuner, og de besluttet ofte lokalt. Lørenskog kommune preges av nærheten til Oslo og er i sterk vekst og med en økende befolkning øker også transportbehovet og arealbruken. Naturen i kommunen er en stor del av stedsidentiteten for mange, og innspill fra innbyggerne viser at nærnaturen og naturopplevelser i hverdagen er viktig.

Lørenskog har laget et første arealregnskap, og det skal videreutvikles.

Arealregnskapet vil bidra til å kartlegge og sikre eksisterende naturverdier, i tillegg til å

avklare hvilke stedegne naturtyper som bør tilbakeføres eller restaureres. Formålet er å styre mot **arealnøytralitet**. Se også kapittel 4 om kommunens roller og virkemidler.

3.3.1 Lørenskogs kommuneplan

Kommunens visjon er *Lørenskog – grønn, trygg og mangfoldig*, og gir retningen for kommunens utvikling. Utviklingen skal være bærekraftig, miljø- og klimavennlig, og skal ivareta dagens behov uten å ødelegge for fremtidige generasjoners behov og muligheter.

Kommuneplanen slår fast at Lørenskog skal ha en målrettet innsats for ren luft, ren jord, rent vann, ivareta matjord og bevare naturmangfoldet til glede for både dagens og morgendagens innbyggere. Vi skal jobbe systematisk med å redusere forurensning blant annet i drift og vedlikehold av infrastruktur, gjennom grønn mobilitet og forsvarlig avfallshåndtering. Kommuneplanen sikrer matjord, kulturlandskap og naturverdier, styrker sammenhengende grøntområder, sikrer markagrensa, og avgrenser byggesonen. Strategien for naturmangfold skal inngå i kommunens planarbeid, og vil være viktig ved rullering av kommuneplanen.

Arealpolitikken skal sikre et variert landskap og naturverdier ved å unngå utbygging i LNFR-områder, og ved å bevare både store skogsarealer og mindre skogholt i byggesonen. De sammenhengende grøntdragene, spesielt langs elver og mellom boligområder og marka, skal styrkes. For å skape gode boområder, og gi mulighet for rekreasjon i nærmiljøet, er det viktig med grønne lunger, tilgjengelige vassdrag og sammenhengende natur- og kulturlandskap. Disse områdene er også viktige for naturmangfold, folkehelse, klimatilpasning og overvannshåndtering. Kommunen ønsker derfor å gjenåpne lukkede vassdrag der det er mulig.

4. Kommunens roller og virkemidler

Det kreves gjennomgripende samfunnsendringer for å stanse tapet av naturmangfold. For å kunne ta vare på naturen vår, må vi ha et forhold til den og sette pris på den. Det er mulig gjennom bedre kunnskap, økt kompetanse og oppdaterte rutiner og arbeidsprosesser.

Arealer er en begrenset ressurs, og ved målkonflikter bør kommunen fremheve samspillet mellom bruk og vern. Naturvennlig planlegging og tiltak som ivaretar natur gir for eksempel gode effekter innen andre samfunnsområder som helse og friluftsliv. Friluftsliv og bruk av nærnatur er sterkt forankret i Norge og i Lørenskog, og Lørenskog har gjort flere viktige grep for å ivareta naturmangfoldet. Men vi har

forbedringspotensial, kanskje særlig når det kommer til å vekte naturverdier på lik linje med andre samfunnsinteresser.

Ved å bruke de ulike rollene og virkemidlene vi har i dag, kan vi nå målet om å stanse tapet av naturmangfoldet. Som **arealforvalter** har kommunen et stort ansvar for å sikre at naturmangfoldet blir ivaretatt. Kommunen har også en viktig rolle som **pådriver** og **tilrettelegger** for løsninger som ivaretar naturmangfoldet. Dette gjelder spesielt der kommunen er **grunneier**, men også der vi ikke har myndighet til å kreve endringer. Der kan vi påvirke gjennom formidling, kommunikasjon og tilrettelegging for deltakelse. I tillegg til ulike roller, har kommunen flere ulike virkemidler som kan brukes for å ivareta naturmangfoldet. Disse virkemidlene er beskrevet i kapittel 4.1–4.4.

4.1 Juridiske virkemidler

I tillegg til de lovpålagte oppgavene og pliktene kommunen har innen natur- og miljøforvaltning (kapittel 123), finnes flere juridiske virkemidler kommunen kan bruke for å bli mer naturvennlig. Se også kapittel 2.2.2 i vedlegget for flere detaljer om lover og forskrifter som kommunen forvalter.

Mange bestemmelser som skal sikre naturen er formulert med *kan* eller *bør* i stedet for *skal*. Dermed kan andre hensyn tillegges større vekt, og det kreves politisk vilje for å beskytte naturmangfoldet.

Det er viktig at kommunen sørger for ulovlighetsoppfølging når vilkår og føringer ikke følges. Dersom tendensen er at det er enklere å få tilgivelse enn tillatelse, blir resultatet at naturen taper igjen og igjen. Alvorlige saker kan karakteriseres som miljøkriminalitet og må anmeldes til politiet. Tiltak etter plan- og bygningsloven og forurensningsloven har også straffebestemmelser.

4.1.1 Virkemidler i plan- og bygningsloven

Det viktigste juridiske virkemiddelet kommunen har for å ivareta naturmangfoldet gjennom arealbruk, er plan- og bygningsloven. Kommuneplanens arealdel og tilhørende kommunedelplaner er juridisk bindende etter plan- og bygningsloven, og kan kun fravikes ved reguleringsplan eller dispensasjon.

I tillegg til å vedta at arealer skal bygges ned, kan kommunen etter plan- og bygningsloven vedta at arealer skal omreguleres eller vernes. Det er alltid den nyeste reguleringsplanen som er gjeldende og arealplaner kan endres dersom de viser seg å ha negative konsekvenser for natur, eller hvis det kommer ny kunnskap eller behov.

Arealer som er regulert til utbyggingsformål kan som hovedregel omreguleres uten noen form for økonomisk kompensasjon. Byggetillatelser som ikke settes i gang, bortfaller etter tre år, og tiltak som innstilles, bortfaller etter to år. Private reguleringsplaner vedtatt etter plan- og bygningsloven fra 2008 og som er eldre enn ti år, må vurderes på nytt før nye tiltak tillates. Nyere planer kan også endres, og

kommunen kan sette byggestopp i inntil fire år mens planen oppdateres eller området omreguleres.

4.1.2 Virkemidler i naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven, vedtatt i 2009 som et av flere grep for å legge til rette for mer bærekraftig arealforvaltning i Norge, har hatt begrenset bruk i kommunal naturforvaltning. Naturmangfoldloven har også svake koblinger til plan- og bygningsloven. Ettersom de fleste tiltak reguleres etter andre lover enn naturmangfoldloven, blir ivaretagelse av naturmangfold ofte et tilleggshensyn. Dette kan skape konflikter mellom ulike interesser. I Lørenskog fattes flere tiltak etter naturmangfoldloven, ofte sammen med andre lover som jordloven, skogbruksloven eller markaloven, men det er behov for å øke bruken av naturmangfoldloven i plan- og byggesaker.

Loven har virkemidler som prioriterte arter, utvalgte naturtyper og områdevern. I tillegg stiller loven krav til at tiltak skal vurderes ut fra kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet og prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning, i dag kjent som økosystembasert forvaltning. Loven stiller dermed krav om at konsekvensene av enkelttiltak skal vurderes ut fra den samlede belastningen av tidligere og fremtidige tiltak. Ved utilstrekkelig kunnskap skal tiltak som kan skade naturmangfoldet unngås.

4.1.3 Virkemidler i forurensningsloven

Forurensningsloven og tilhørende forskrifter er viktige juridiske verktøy for kommunens arbeid med å bevare naturmangfoldet. Loven gir kommunen myndighet til å regulere utslipp og sette miljøkrav for enkelte typer aktiviteter. Kommunen kan også vedta lokale forskrifter som begrenser forurensning, fastsetter utslippsgrenser og pålegger tiltak for å redusere påvirkningen på økosystemene. Gjennom inspeksjoner og sanksjoner kan kommunen sikre at miljøkravene etterleves. Dette juridiske rammeverket gir kommunen muligheten til å håndtere og begrense forurensning, og dermed bidra til å bevare naturmangfoldet.

4.2 Økonomiske virkemidler

For å stanse tapet av naturmangfold må bruken av naturressurser ha en pris som reflekterer de samfunnsøkonomiske kostnadene ved ødeleggelse og tap av natur. Kommunen bør synliggjøre besparelsene ved å bevare naturen og kostnadene ved å ødelegge den. Verdsetting av naturverdier uten markedsverdi kan gjøres ved å spørre folk hva de er villige til å betale for å bevare eller bruke naturen. For eksempel har en spørreundersøkelse i forbindelse med etablering av Østmarka nasjonalpark verdsatt en dag i Østmarka til rundt 100 kroner per person.

Det må bli mindre attraktivt å bygge ned natur og mer lønnsomt å ta hensyn til den. Saksbehandlingsgebyret er et virkemiddel kommunen rår over. For eksempel kan

prosjekter som ivaretar naturmangfoldet, oppnår arealnøytralitet eller restaurerer natur få en rabatt på gebyret, slik som Asker kommune allerede gjør for klimatiltak i byggesaker. Kommunen bør ta forhåndsregler mot grønnvasking av prosjekter og bruke pådriver- og tilretteleggerrollen til å påvirke markedet ved å stille høye krav om å ta hensyn til naturen i egne prosjekter.

Grønn skattekommisjon anbefaler økonomiske tiltak som naturavgifter som reflekterer samfunnsøkonomiske kostnader ved ødeleggelse av natur, og videreføring av arbeidet med å avskaffe økonomisk støtte som skader naturmangfoldet. Det sammenfaller med mål 18 i naturavtalen om at insentiver som skader naturen skal identifiseres innen 2025, og innen 2030 skal de være fjernet. Se kapittel 1.2 i vedlegget om verdsetting av natur og økonomiske virkemidler.

4.3 Virkemidler i egen organisasjon

For å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold må kommunen ivareta naturen på nye måter og samarbeide på tvers av alle sektorer. Strategien for naturmangfold vil være et viktig verktøy, og det må avsettes nok ressurser på kort og lang sikt til å følge opp strategien med tilhørende handlingsplaner. Ved å tilrettelegge for et sterkt fagmiljø i kommunen, vil naturmangfold bli ivaretatt i forvaltning og i saksbehandling.

Som grunneier forvalter kommunen store grøntområder langs vei, uteområder rundt bygg, i parker og i friområder. For å utnytte arealene bedre og samtidig ivareta naturmangfoldet, er det viktig med omforent skjøtsel og god kommunikasjon mellom de ulike sektorene i kommunen. I egne prosjekter bør kommunen prioritere bruk av allerede nedbygde arealer og unngå nedbygging av natur.

4.4 Nettverk og samarbeid

For å lykkes med å bevare naturen i kommunen, må politikere, administrasjon og innbyggere involveres. Transparente prosesser med tilgjengelig og oppdatert kunnskap er nødvendig for kunnskapsløft og involvering. Det er viktig at kommunen deltar i eksisterende nettverk, og vurderer behovet for nye nettverk både internt og eksternt.

I tillegg til å samarbeide mer internt, må kommunen tilrettelegge for samarbeid med nabokommuner, offentlig forvaltning, næringsliv og frivillige organisasjoner og foreninger. Naturinngrep må sees i sammenheng og på tvers av forvaltningsnivåer og grenser. For eksempel bør aktiviteter på tvers av kommunegrenser plasseres på allerede nedbygde arealer i stedet for i naturen.

Begrepsliste

Ansvarsart

Arter der mer enn en fjerdedel av den europeiske bestanden lever i Norge. Dersom en stor andel av arten lever i en kommune, har kommunen et særlig ansvar for å ta vare på arten.

Arealforvalter

Kommunen er lokal planmyndighet og har ansvar for planlegging av bruk og vern av arealer innenfor rammene av nasjonal politikk. En av kommunens roller.

Arealnøytralitet

Unngå å bygge ned natur ved å fortrinnsvis gjenbruke og fortette allerede nedbygde arealer.

I 2024 finnes det ikke en omforent, offisiell definisjon av arealnøytralitet. Ettersom restaurert natur ofte har en annen og lavere kvalitet enn bevart natur, er det viktig å følge tiltakshierarkiet og først og fremst unngå å bygge ned natur, og deretter avbøte, restaurere og kompensere.

Arealregnskap

Oversikt over arealbruk og arealendringer over tid, inngår som en del av et *naturregnskap*.

Art

Individer av samme art kan pare seg og få forplantningsdyktig avkom under naturlige forhold.

Bestand

Individer av samme art som lever innenfor et avgrenset område.

Biologisk mangfold

Alt fra *økosystemer* og *arter*, til genetisk variasjon og samspillet mellom disse.

Biotop

Oppholdssted eller leveområde for en bestemt art. Også kjent som *habitat* eller *naturtype*.

Blågrønn struktur

Nettverket av vassdrag og vassdragenes omgivelser i store og små naturområder, kulturlandskap og mer urbane områder.

Bærekraft

Det er tre dimensjoner som alle må ivaretas for at noe skal være bærekraftig: sosial bærekraft, økonomisk bærekraft og naturens bærekraft. Bærekraftig utvikling imøtekommer dagens behov uten at det reduserer muligheten for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Egenverdi

At noe har verdi i seg selv, uavhengig om det er nyttig for noe annet.

Endringsblindhet

Manglende evne til å se gradvise endringer og normalisering av et stadig nytt sammenlikningsgrunnlag.

Fremmedartslista

Fremmedartslista er en oversikt over hvilken økologisk risiko *fremmede arter* utgjør i naturen. Kun arter som er etablert i Norge etter år 1800 blir risikovurdert.

Fremmede arter

Alle arter som er spredt av mennesker til områder der de ikke hører hjemme.

Geologisk mangfold

Alt fra variasjonen i berggrunn, mineraler, løsmasser og landformer og prosessene som skaper dem. Grunnlaget for *biologisk mangfold* og *landskapsmessig mangfold*.

Geotop

Et avgrenset område med en bestemt geologisk sammensetning som er kilde til variasjon i naturen.

Grønn infrastruktur

Nettverk av egnede *naturområder* for et økosystem, eller nettverk av *økologiske funksjonsområder* for en art. Se kapittel 1.4 i vedlegget om *landskapsøkologi*.

Grønnstruktur

Arealformål i plan- og bygningsloven som omfatter sammenhengende vegetasjonspregede områder. Inkluderer underformålene blågrønn struktur, *naturområde*, turdrag, friområde, park, overvannstiltak og kombinerte grønnstrukturformål.

Habitat

Oppholdssted eller leveområde for en bestemt art. Også kjent som *biotop* eller *naturtype*.

Kantvegetasjon

Trær, busker og andre planter langs elver, bekker og vann.

Konsekvensutredning

Klargjør virkningene planer og tiltak kan ha på miljø og samfunn. Viktig kunnskapsgrunnlag for politiske beslutninger.

Landskapsmessig mangfold

Alle former for landskap, fra naturlandskap til menneskepåvirkede som kulturlandskap.

Landskapsøkologi

Hvordan utformingen av landskapet påvirker de økologiske prosessene og artene som finnes der, og samspillet mellom det geologiske og biologiske mangfoldet i landskapet.

LNFR-områder

Områder satt av til landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift. Et arealformål i plan- og bygningsloven.

Marin grense

Det høyeste havnivået etter siste istid.

Miljøovervåking

Gjentatte observasjoner eller målinger for å dokumentere endringer over tid.

Naturavtalen

En internasjonal avtale for å stanse og reversere tapet av naturmangfoldet i verden. Avtalen ble vedtatt på FNs naturtoppmøte 19. desember 2022.

Naturbaserte løsninger

Løsninger på samfunnsutfordringer som tar utgangspunkt i naturens prosesser og økosystemer ved å bruke eksisterende natur eller i kombinasjon med tekniske løsninger.

Naturformål

Underformål av arealformålet *LNFR-områder* i plan- og bygningsloven for arealer med natur utenfor bebygde områder. Se også *naturområde*.

Naturgoder

Alle goder, tjenester og produkter vi mennesker får fra naturen. Også kjent som *økosystemtjenester*.

Naturmangfold

All natur og alle økologiske prosesser, inkludert landskap, biologisk og geologisk mangfold.

Naturområde

Underformål av arealformålet grønnstruktur der hensikten er å bevare *naturtyper* i og ved bebygde områder. Arealet skal ha liten grad av inngrep. Begrepet *naturområde* er ikke entydig, og brukes blant annet om habitater, naturtyper, verneområder, inngrepsfrie områder og grønnstruktur i byer. Se også *naturformål*.

Naturregnskap

Oversikt over naturgoder og den økologiske tilstanden til arealer i tillegg til *arealregnskap*.

Naturtype

Natur med karakteristiske trekk som gjør at den skiller seg fra annen type natur. Defineres av artene og miljøfaktorene i området, geologien og naturforekomster. Også kjent som *habitat* eller *biotop*, og brukes i *NiN*-kartlegging.

Naturvennlig forvaltning

Forvaltning som tilrettelegger for minst mulig miljøbelastning og minst mulig inngrep i naturen og kulturlandskapet.

NiN (natur i Norge)

NiN er et standardisert system for å beskrive naturtyper og variasjon i naturen i Norge. NiN er grunnlaget for miljøregistrering i skog (MiS).

Nærnatur

All natur i nærheten av der folk bor.

Planvask

Vurdering og mulig omregulering av arealer satt av til utbygging, men som ikke er utbygd.

Prioriterte arter

Et virkemiddel i naturmangfoldloven der noen arter (fjorten arter i 2023) får ekstra beskyttelse gjennom strengere regler og egne forskrifter.

Raviner

Nedskjæringer i landskapet med bratte sider som er dannet av rennende vann.

Rødlista

Det er en rødliste for arter, og en for naturtyper. Risikovurdering av arter eller naturtyper som står i fare for å dø ut eller forsvinne.

Skjøtsel

Tiltak for å opprettholde eller oppnå en ønsket natur- eller kulturtilstand. Inkluderer blant annet fjerning av uønskede fremmede arter eller restaurering av natur.

Stedegen

Arter som finnes naturlig innen et gitt geografisk område.

Truede arter

Arter som har status som kritisk truet, sterkt truet eller sårbar i *rødlista*.

Utvalgte naturtyper

Et virkemiddel i naturmangfoldloven der noen naturtyper (åtte naturtyper i 2023) får ekstra beskyttelse.

Økologi

Læren om samspillet mellom arter og deres levesteder.

Økologisk funksjonsområde

Et område som oppfyller en bestemt funksjon en art er helt avhengig av.

Økologisk prosesser

Interaksjoner mellom *biologisk*, *landskapsmessig* og *geologisk mangfold*, fra lokale prosesser som fotosyntese til globale prosesser som vannets kretsløp.

Økosystem

Inkluderer alle de levende organismene i et område, miljøet de lever i, og samspillet mellom dem.

Økosystemtjenester

Alle goder, tjenester og produkter vi mennesker får fra naturen. Også kjent som *naturgoder*.

Økosystembasert forvaltning

Tiltak skal vurderes ut fra den samlede belastningen det har på økosystemet.

Vedlegg

Vedlegg til strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune. Detaljer og utfyllende informasjon (.pdf) Forklaring: lenke til vedlegg legges til ved publisering etter vedtak

[Forprosjekt plan for naturmangfold Lørenskog kommune Biofokus 2021 \(.pdf\)](#)

**Lørenskog
kommune**

Lørenskog kommune

Hasselveien 6, Postboks 304, 1471 Lørenskog
Telefon: 67 93 40 00
postmottak@lorenskog.kommune.no
www.lorenskog.kommune.no